

Metoderapport til SKUP 2022

“KSI-saken”

Fædrelandsvennen

NYHETER SIDE 10
Trange kår for parkering
Da ekteparet flyttet inn på Bystranda 11A, trodde de ikke at det skulle være nesten umulig å komme til lederen for bilen i parkeringsplassen.

NYHETER SIDE 6
Hyperallergisk har levd isolert i pandemien
Inger Hanssen fra Mosby

LEDER SIDE 2
● En ny fredplan for Midtøsten er lagt fram. Den skisserer den mest realistiske løsningen på konflikten. Likevel har den neppe sjanse til å bli vedtatt.

KOMMUNALT FIRMA GRANSKES

Daglig leder handlet privat med den kommunale bedriftens biler

Bedriften solgte bilen til en bilforhandler for 150.000 kroner. Daglig leder kjøpte den ut privat. Litt etter lå den til salgs på finn.no for 649.000. Nå er saken en del av granskningen av KSI – en kommunalt eid arbeidsmarkedsbedrift.

NYHETER SIDE 4

Connie Bentzrud, Tarjei Leer-Salvesen
Fædrelandsvennen

En historie om varsling, noen oppsiktsvekkende biltransaksjoner, en sopptur og spleising av datasett.

Innsendere:

Connie Bentzrud, connie.bentzrud@fvn.no

Tarjei Leer-Salvesen, tarjei@leer-salvesen.no

Tittel på prosjektet:

“KSI-saken”

Publisert av Fædrelandsvennen fra januar til desember 2022

Kontaktperson og redaksjon:

Connie Bentzrud
Fædrelandsvennen AS
Rådhusgata 14
4611 Kristiansand

Ansvarlig redaktør: Eivind Ljøstad
(metoderapporten er også godkjent av ham)

Jury-login på fvn.no

Logg inn med egen bruker, eller med denne

Brukernavn: jury.fvn@gmail.com

Passord: fvn1875jury

Hvordan kom arbeidet i gang?

Det er et nært slektskap mellom gravejournalistikk og plukking av sopp. Den som plukker sopp, bør kjenne terrenget og kunne skille de ulike artene fra hverandre. En falsk kantarell i gryta kan ødelegge smaken av et ellers godt måltid. En brun giftslørsopp forvekslet med traktkantarell, kan koste deg en nyre eller i verste fall livet. Alle soppene har en del kjennetegn man kan lære seg å se etter. Den som lærer seg teknikker for å skille informasjonen fra hverandre, har tilgang til mengder av god og gratis mat. Parallellene til behovet for sakkunnskap, kildenettverk, kildekritikk og evne til å skille fakta fra "fake news" er åpenbare.

Traktkantarell

Giftslørsopp

Meningen med livet

En dag på senhøsten 2021 var Tarjei på tur i skogen og plukket sopp. Det ble den viktigste av mange slike turer det året. I tillegg til en god kurv med traktkantareller bød søndagsturen på et tilfeldig møte med en annen turgåer. Man skal jo egentlig ikke dele soppsteder. Tarjei brøt denne uskrevne regelen, og det ble en munter samtale som etter hvert dreide inn på jobb. Den andre turgåeren fortalte om en del problemer i en kommunalt eid bedrift hvor vedkommende arbeidet. Beskrivelsene var helt ukjente for journalisten som visste avisen hadde skrevet noen koselige arbeidsplassreportasjer derfra før. Der mellom lyng og mose ble de første beskrivelsene av en helt spesiell arbeidsplass nevnt. Soppturen ble avsluttet med utveksling av metoder for trygg utveksling av informasjon.

Første fase og organisering av arbeidet

Noen uker senere fikk avisen kopi av et varslingsbrev, som var signert av fem av bedriftens arbeidsledere. Det var sterk lesning. I Fædrelandsvennen gravegruppe ble vi enige om å jobbe med saken, og den ble løst som et teamarbeid mellom Connie og Tarjei helt fra starten av. Teamet rapporterte direkte til sjefredaktør Eivind Ljøstad.

Hva handlet dette varslet om? Kommunale arbeidsmarkedsbedrifter som jobber med varig tilrettelagte arbeidsplasser (VTA) er sjelden på dagsorden i nyhetsjournalistikken. KSI AS, tidligere Kjøkkenservice Industrier, er en slik bedrift. Den er 100% eid av Kristiansand kommune. De har ti ordinært ansatte og 40 VTA-plasser. Bedriften skreller og kutter grønnsaker for storkjøkkendrift, og kjører Jobbfrukt-kurver rundt til arbeidsplasser i byen.

Varslingsbrevet var omfattende og inneholdt en rekke detaljerte påstander om misligheter, habilitetsproblemer og brudd på lover og regler innenfor fagområdene til Arbeidstilsynet, Mattilsynet og Nav. Vi omtalte varslet første gang 30. januar uten å gjengi alle detaljene. Det var mye vi ønsket å undersøke nærmere før vi mente det var grunnlag for å sette påstandene på trykk.

Helt fra første stund la direktør Tom Willy Olsen seg på en linje hvor han ikke ønsket å svare på avisens spørsmål. Arbeidet med denne saken handler i stor grad om hvordan vi går frem når døren er lukket.

Tipset om bilsaken

Den første artikkelen medførte masse reaksjoner, selv om den var nøktern og sparsommelig med detaljene. KSIs styre engasjerte KS-advokat Frode Lauareid for å håndtere undersøkelser av varslingsaken. Han fikk også ansvar for kontakten med media. Etter første artikkel kom et nytt tips til avisen om KSI.

Denne gangen var ikke tipseren en ansatt. Det var en leser som hadde lagt merke til en annonse på Finn.no for en svært spesiell bil, en Land Rover Defender Adventure-utgave med spesiell farge og snorkel for kjøring i elveleier. Bilen var spesielt nummerert og produsert i lite antall, og hadde samlerverdi. Tipseren visste at KSI hadde kjørt en slik bil rundt med jobbfrukt, og mente dette var samme bilen. Han minnet om at Kristiansand sentrum er én kvadratkilometer stort, med brede, rette gater. Helt flatt. Hvorfor kjøper man en slik bil, utstyrt med snorkel til motoren, for å kjøre rundt frukt her? Verken Tarjei eller Connie kan mye om bil. Men vi var enige. Dette hørtes rart ut.

Omfattende innsynsarbeid / kobling av to § 9-begjæringer

Metoderapporten NRK skrev til SKUP for et par år siden om "Sjøppelsmuglerne" ble til inspirasjon på dette stadiet i vårt arbeid. Vi hadde lest den, og husket at NRKs journalister flittig brukte Motorvognregisteret i sitt innsynsarbeid for å kartlegge aktører som smuglet el-sjøppel til Vest-Afrika. Vi gjentok trikset. Dette er en veldig enkel utgave av §9-bestemmelsen i offentleglova om innsyn i uttrekk fra databaser. Mens noen slike datasett er kompliserte å ta i bruk, er datasettene fra Motorvognregisteret enkle og oversiktlige. Vi ba

om innsyn i transaksjonshistorikken for den aktuelle bilen. Tipset stemte.

Motorvognregisteret viste dessuten at bilen hadde vært leaset i tre år av KSI, som deretter hadde kjøpt den ut. Daglig leder hadde solgt bilen til en bilforhandler uten at KSI fikk gevinst av transaksjonen. Deretter kjøpte han den selv ut påfølgende dag som privatperson, og la den ut på Finn.no med en salgssum som ville gi daglig leder Tom Willy Olsen nesten en halv million kroner i privat gevinst.

Dette var åpenbart en sak å skrive om. Vi begynte å skrive. Vi kontaktet bilforhandleren for en kommentar. Like før vi skulle kontakte Olsen for et intervju om saken, dukket det opp en tanke: "Vent litt! Kan dette ha skjedd før?" Olsen hadde styrt bedriften i over 20 år.

Det var bare et innfall, men vi tenkte det kanskje kunne gi ny og verdifull kunnskap om vi tok metoden med bruk av Motorvognregisteret ett hakk lenger. Vi sendte to nye §9-innsynshenvendelser til Statens Vegvesen og begjærte ut fullstendig historikk på hele bilparken til KSI AS. Vi ville ha hele historikken på alle bilene bedriften hadde eid bakover i tid. Deretter gjentok vi samme øvelser for alle bilene daglig leder Tom Willy Olsen hadde eid privat. Statens Vegvesen er proffe på dette og var ikke vanskelige å be. Vi fikk to veldig ryddige regneark, som var enkle å spleise. Registreringsnummer for en bil fungerer som unik id. Det vi ville sjekke, var om det var gjort transaksjoner med samme bil som var overlappende i historikken hos privatpersonene og den daglige lederens disposisjoner.

Det gikk relativt fort, og vi fant ytterligere to tilfeller på denne måten. Det var en Volkswagen Transporter og enda en Land Rover Defender. Også i de andre tilfellene var det snakk om leasede biler som bedriften hadde vedlikeholdt på merkeverksteder og kjøpt ut rimelig, før Olsen hadde overtatt dem privat.

Dermed måtte vi utvide spørsmålslisten til daglig leder Tom Willy Olsen: De to viktigste spørsmålene ble *Hvordan kan du som daglig leder være sikker på at bedriften har fått riktig pris for salget av bilen, når du som privatperson ser en fortjenestemulighet på en halv million? Og: Har du informert styret ditt om disse biltransaksjonene?* Daglig leder har aldri besvart det første spørsmålet.

Saken tilspisses

Svaret på det andre spørsmålet var nei, men det fikk vi først svar på senere og via advokat. Det var KS-advokaten som kontaktet oss for å melde fra at ettersom styret aldri hadde hørt om disse private biltransaksjonene, var det nødvendig at styret og direktør ivaretok sine interesser gjennom ulike advokater fremover.

Saken med de eksotiske biltransaksjonene satte fart i arbeidet KS-advokaten la ned i å granske saken på oppdrag fra styret, og utløste i litt senere på våren en ekstra granskning av

hele sakskomplekset i regi av Agder Kommunerevisjon, som ble bestilt av Kontrollutvalget i Kristiansand.

Fædrelandsvennen fortsatte sine undersøkelser. Vi fikk overhodet ikke snakket med direktøren om disse bilene, og advokaten hans mente han burde få mest mulig ro. Vi ba om innsyn i kjørebøkene for flere av den kommunale bedriftens biler, blant annet Land Roveren, og kunne se at daglig leder hadde brukt denne til hytta på Hovden i Bykle kommune ved noen anledninger. Vi ba om innsyn i drivstoffavtalen med en bensinstasjon i nærheten av produksjonslokalene. Det resulterte i at vi fant ut at den kommunale bedriften praktiserte et helt "tillitsbasert" system, der det ikke ble lagret dokumentasjon om hvem som fylte hvor mye drivstoff på hvilke biler.

Vi ba også om innsyn i kunstinnkjøpene til den kommunale bedriften. Det viste seg at daglig leder var glad i kunstnere som Kjell Nupen og Pushwagner. Men det var ikke mulig å bli helt klok på hvor mye kunst VTA-bedriften egentlig hadde kjøpt inn og til hvilke priser. Bedriften hadde nemlig makulert alle bilagene som var eldre enn fem år. Kommunerevisjonen konkluderte etter hvert med at dette var et brudd på regnskapsloven.

Gjennomgående brukte vi innsyn som metode som vi ikke fikk svar på spørsmål i denne saken, og selv om prosessene tok tid så gikk det sakte fremover på denne måten.

Etiske hensyn / sårbare kilder

KSI-saken handler ikke bare om sopptur, innsyn og spleising av datasett. VTA-bedrifter er slik i sin natur at de fleste ansatte er i en sårbar situasjon. I tillegg har saken vært et tålmodighetsarbeid med en gruppe sårbare mennesker. Vi har ment det var riktig å holde seg på avstand rent fotomessig, fordi det er en bedrift med blant annet mange ansatte som er psykisk syke. Noen av dem vil kunne reagere sterkt hvis vi går for tett på. Det har også vært behov for tett oppfølging av kilder som har stått i en tøff situasjon underveis her, som varslerne. Av hensyn til at de har ønsket å være anonyme og for å motvirke forsøk på gjengjeldelse, kan vi ikke fortelle hvem av varslerne og andre ansatte vi har hatt tettest kontakt med. Men det har vært flere, mange nok til til at vi er trygge på de få detaljene vi velger å omtale.

Det var en del detaljer vi aldri omtalte på trykk av etiske årsaker, og som vi også skal være forsiktige med å gjengi detaljert her i metoderapporten av samme grunn. Et slikt tema handlet om daglig leders tilknytning til et lite trossamfunn, og påstander om at flere andre av de ordinært ansatte var rekruttert fra det samme trossamfunnet. Det ville helt sikkert vært god lesning for et lokalsamfunn som liker å snakke om slikt. Men vi fant ikke bevis for at det var en kobling mellom de påståtte lovbruddene i saken hadde forbindelse med dette

trossamfunnet, og valgte å la være å omtale denne forbindelsen for å unngå å sverte trossamfunnet i en sak de ikke er en del av.

Saken var naturligvis belastende for daglig leder Tom Willy Olsen og hans ektefelle, som er ansatt samme sted. Vi valgte å identifisere ham tydelig i starten, men har vært forsiktige navn og ansikt i bildebruk og titler. Han lot helt være å svare avisen i lange perioder. Vi valgte å ikke oppsøke ham privat da bilsaken ble avslørt og pekte tydelig mot at transaksjonene var ulovlige, for å ikke øke presset mot ham. Etter at han hadde fratrudd som daglig leder, ble vi enda mer forsiktige i omtalen av ham.

Konsekvenser

I løpet av våren konkluderte både Arbeidstilsynet, Mattilsynet og Nav med at lover og regler på deres respektive fagfelt var brutt. En rekke avvik er nå rettet opp. Det var lovbrudd knyttet til håndtering av hygienene rundt fruktvasking og grønnsakskutting, og Nav krevde tilbakebetalt penger etter håndtering av permisjoner under koronaperioden. På punkt etter punkt fikk varslerne rett i mye av det de opprinnelig sa fra om. Noen av punktene har til dags dato ikke blitt skikkelig undersøkt, eller det mangler dokumentasjon.

Før sommeren ble direktør Olsen tvunget til å gå av. Fra tidspunktet Fædrelandsvennen avslørte bilsaken fikk han også oppnevnt en egen advokat til å sikre sine interesser, da det ble tydelig at styret og han ikke sto på samme side i forståelsen av de transaksjonene han hadde foretatt.

Styret i KSI AS inngikk en avtale med Olsen om å fratre som direktør, med mulighet til å fortsette som underordnet arbeidsleder i bedriften. Han fikk i denne første avtalen beholde den sjeldne Land Roveren med snorkel, som hadde blitt trukket fra Finn.no da Fædrelandsvennen skrev om saken. De fem varslerne reagerte sterkt på dette, og svarte med å politianmelde både daglig leder og styret. Hva som blir konklusjonen på politiets håndtering er ikke kjent på dette tidspunktet. Varslernes kritikk ble omtalt i avisen og skapte en viss oppstand i det politiske miljøet i Kristiansand. Kristiansand kommune byttet ut styrelederen i KSI like etter at denne saken ble omtalt.

På ulike tidspunkt etter varslingen ble alle de fem varslerne sykemeldt. De ga alle uttrykk for at de ønsker å fortsette å jobbe, men med større avstand til den avgåtte direktøren. I løpet av høsten ble KSI AS fusjonert sammen med de andre arbeidsmarkedsbedriftene Kristiansand kommune eier. Ny daglig leder i KSI og konsernet som nå heter Varodd Industrier, har sagt at alle varslerne er velkommen tilbake, og ser på muligheten for å finne nye jobber til dem i den større og nå mer profesjonaliserte bedriften.

Like før jul 2022 kom Agder kommunerevisjons rapport til Kontrollutvalget. I sitt arbeid med granskning av saken hadde de tett kontakt med avgått direktør og styret.

I dagene før kommunerevisjonen fullførte sin rapport, måtte Olsen til slutt gi fra seg den omstridte Land Roveren igjen, uten noen gevinst på videresalg av bilen slik Finn-annonsen la opp til.

Revisjonens granskning skal sluttbehandles i Kontrollutvalget før februar.

Publikasjonsliste:

30. januar 2022: Omfattende varslings sak i kommunal bedrift

<https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/WjP0dj/arbeidstilsynet-har-funnet-flere-lovbrudd-hos-ksi>

31. januar 2022: Varslings saken i KSI: - Meget alvorlig sak

<https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/7do0JW/varslings-saken-mot-ksi-meget-alvorlig-sak>

8. februar 2022: Daglig leder handlet privat med den kommunale bedriftens biler

<https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/y40R32/daglig-leder-handlet-privat-med-den-kommunale-bedriftens-biler>

2. mai 2022: Bestiller en ekstra granskning av KSI-saken

<https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/qWak1w/bestiller-en-ekstra-granskning-av-ksi-saken>

16. mai 2022: Kjøkkenservice-strid med KSI

<https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/wOzvXG/kjoekkenservice-strid-med-ksi>

24. juni 2022: Vurderer utskiftninger i KSI-styret

<https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/L5Vp2J/vurderer-utskiftninger-i-ksi-styret>

31.05.2022: Arbeidstilsynet har funnet flere lovbrudd hos KSI

<https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/WjP0dj/arbeidstilsynet-har-funnet-flere-lovbrudd-hos-ksi>

31. mai 2022: Fratrer som daglig leder ved Kjøkkenservice Industrier

<https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/V9nQXW/fratrer-som-daglig-leder-for-kjoekkenservice-industrier>

1. juni 2022: Sjokkert over avtalen med KSIs daglige leder

<https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/z7o6gq/sjokkert-over-avtalen-med-ksis-daglige-leder>

3. juni 2022: Ønsker utskifting av styret i KSI

<https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/G37KLV/oensker-utskifting-av-styret-i-ksi>

9. juni 2022: Varslere anmelder styret og tidligere daglig leder

<https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/rEae9a/varslere-anmelder-styret-og-tidligere-daglig-leder>

30.06.2022: KSI må tilbakebetale til NAV

<https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/nWdaon/ksi-maa-tilbakebetale-til-nav>

25. august 2022: Har gransket varslings sak i KSI: Mesteparten av rapporten holdes hemmelig.

<https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/1OQRQG/har-gransket-varslings-saken-i-ksi-mesteparten-av-rapporten-holdes-hemmelig>

18.12.2022: Legger lokk på KSI-saken hos Kontrollutvalget

<https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/onM0kW/legger-lokk-paa-ksi-saken-hos-kontrollutvalget>

19.12.2022: Kontrollutvalget brøt loven i KSI-behandlingen

<https://www.fvn.no/nyheter/lokalt/i/5B3Pkz/kontrollutvalget-broet-loven-i-ksi-behandlingen>

